

Cuvânt-înainte

Scopul acestei cărți este de a-l ajuta pe student să-și formeze rapid propria metodă de lucru în vederea obținerii unor rezultate bune la studiile universitare de doctorat. Regulile care se desprind din această carte corespund unor imperative științifice care orientează o bună cercetare doctorală.

Concepută ca un dialog detaliat cu studentul doctorand, cartea trasează metodic toate etapele pe care trebuie să le urmeze în munca sa de cercetare. Am început cu momentul luării deciziei de a face un doctorat, până în ziua susținerii, încercând să detaliez demersul individual al cercetătorului și să determin principalele etape ale studiilor universitare de doctorat. Am semnalat obstacolele muncii de cercetare și am propus soluții practice concrete pentru depășirea lor.

Pentru utilizarea eficientă a acestei lucrări de metodologie, cititorul va trebui să se familiarizeze cu structura sa și cu metodele propuse, ea constituind un ghid destinat atât juriștilor, cât și specialiștilor din alte științe umaniste. După cum afirma Henri Capitant¹, totul este să ai metodă. În lipsa unei metode, a acestui fir conducător, se pierde timp prețios, eforturile sunt dispersate și nu se ajunge să se domine

¹ H. Capitant, *La thèse de doctorat en droit*, Dalloz, Paris, 1951.

Ghid practic

subiectul. Este tocmai ceea ce și-a propus această carte: să vă ajute să vă formați propria metodă, s-o perfecționați și s-o urmați până la capăt pentru a reuși în munca voastră de cercetare.

Răspunzând întrebărilor pe care vi le veți pune pe parcursul studiilor voastre universitare de doctorat, prezenta lucrare vă oferă rețete și vă propune metode, urmărind un plan cronologic și dându-vă exemple concrete, pentru a vă ajuta să duceți la bun sfârșit această minunată aventură intelectuală.

Capitolul

I. *Înscrierea la doctorat*

La sfârșitul masteratului în drept, o parte dintre absolvenți doresc să-și continue studiile prin înscrierea la doctorat. Înainte de a vă decide să faceți o teză de doctorat, este necesar să vă puneți câteva întrebări. În funcție de răspunsul la aceste întrebări, veți vedea dacă este cu adevărat necesar pentru viitorul vostru personal și profesional să faceți un doctorat.

Înainte de a lua decizia de a face un doctorat, trebuie să vă puneți următoarele întrebări¹:

1. Proiectați pe viitor să lucrați în învățământul superior sau în cercetare?
2. Puteți alocă trei sau patru ani din timpul vostru realizării tezei de doctorat?
3. Puteți analiza un subiect într-un timp dat?
4. Puteți scrie, fără un efort extraordinar, câteva pagini coerente într-un subiect dat?
5. Sunteți capabil să vă puneți ordine în idei?
6. Vă puteți organiza documentarea și o puteți manipula?
7. Puteți să vă impuneți un program și o disciplină de lucru care să se întindă pe mai multe luni?
8. Aveți voință și o tenacitate suficientă pentru a trece peste dificultăți și decepții?

¹ M. Beaud, *L'art de la thèse*, La Découverte, Paris, 2006, p. 14.

Ghid practic

9. Ați redactat deja o lucrare de câteva zeci de pagini care să fie satisfăcătoare?

10. Sunteți foarte motivat să realizați o teză de doctorat?

Dacă răspunsul este „da” la opt sau zece din aceste întrebări, puteți să începeți să faceți demersurile inițiale pentru înscrierea la doctorat.

Între cinci și șapte răspunsuri „da”, ar trebui să vă gândiți mai degrabă la un masterat care nu vă face să alocați atât de mult timp cercetării și care se finalizează cu o lucrare de dimensiuni mai mici.

Dacă aveți doar patru răspunsuri „da” la aceste întrebări, mai bine renunțați și vă apucați de altceva, căci nu sunteți suficient de motivat sau de pregătit pentru a începe activitatea de cercetare.

Ce este o teză de doctorat în drept? Ca orice teză de doctorat, este „o operă originală produsă de student în formă scrisă. Ea (...) trebuie să arate că studentul posedă cu adevărat o metodă științifică de lucru și este la curent cu principalele lucrări în subiectul tezei sale. Pe cât posibil, teza trebuie să fie o contribuție originală. (...) O bună teză corespunde unei cercetări exhaustive, analizate de manieră critică și riguroasă. Ea trebuie să includă o descriere detaliată a metodologiei utilizate. Trebuie să ajungă la rezultate precise și implică o verificare sistematică a oricărei afirmații”². O teză de doctorat în drept este circumscrisă în primul rând

² *Guide de rédaction de la proposition, de la thèse et du mémoire*, Université d'Ottawa Département de communication 2014-2015, <http://www.communication.uottawa.ca/fra/program2.html>, consultat pe 10 martie 2018.

I. Înscrierea la doctorat

domeniului drept. În al doilea rând, metodologia realizării tezei este una juridică, bazată pe raționamentul juridic.

I. Alegerea specializării

Dintre numeroasele specializări juridice posibile, voi trebuie să alegeți una. Deoarece teza de doctorat va fi tovarășa voastră constantă timp de cel puțin trei ani, alegerea subiectului tezei nu trebuie făcută cu lejeritate, ea putând să vă influențeze cariera profesională, constituind un factor decisiv al viitorului vostru. Iată de ce înainte de a alege subiectul tezei de doctorat trebuie să reflectați serios. Această fază pregătitoare vă permite să vă circumscrieți un obiect specific de cercetare, asigurându-vă că ea poate fi realizată și punându-vă întrebări legate de documentele disponibile, de lucrările anterioare realizate în acest domeniu, de oportunitatea cercetării, de interesul realizării acesteia etc.

Alegerea disciplinei ține de criterii obiective, dar trebuie luate în considerare și criteriile subiective care să vă facă viața mai ușoară în timpul acestor trei ani de muncă asiduă.

1. Criteriile obiective

Chiar dacă pare o operațiune foarte simplă faptul de a alege materia sau disciplina în care să vă realizați teza de doctorat, ea nu ține de o alegere complet liberă, trebuind să ia în considerație de niște criterii obiective, textele de lege în vigoare.

Ghid practic

Cadrul legal care reglementează organizarea și implementarea programelor de studii de doctorat din România este constituit de Codul studiilor universitare de doctorat³ și de Legea educației naționale nr. 1/2011⁴.

Conform art. 158 din Legea educației naționale, „(1) Studiile universitare de doctorat reprezintă al III-lea ciclu de studii universitare și permit dobândirea unei calificări de nivelul 8 din EQF/CEC și din Cadrul Național al Calificărilor. Acestea se desfășoară pe baza unui cod al studiilor universitare de doctorat, aprobat prin hotărâre a Guvernului. (2) Programele de studii universitare de doctorat se organizează în școli doctorale acreditate sau autorizate provizoriu. Școlile doctorale se pot organiza de către o universitate sau un consorțiu universitar ori de către consorții sau parteneriate care se stabilesc legal între o universitate sau un consorțiu universitar și unități de cercetare-dezvoltare. Universitățile, respectiv parteneriatele sau consorțiile organizatoare de una sau mai multe școli doctorale acreditate sau autorizate provizoriu constituie o instituție organizatoare de studii universitare de doctorat, denumită în continuare IOSUD, recunoscută ca atare de Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, pe baza autorizării provizorii, a acreditării, respectiv a evaluării periodice. (3) Academia Română poate înființa Școala de Studii Doctorale a Academiei Române, cu respectarea prevederilor

³ H.G. nr. 681/2011 privind aprobarea Codului studiilor universitare de doctorat.

⁴ Legea educației naționale nr. 1/2011 cu modificările ulterioare, text publicat în Monitorul Oficial al României, în vigoare de la 9 februarie 2011.

1. Înscrierea la doctorat

prezentei legi în privința autorizării, acreditării și funcționării ca instituție de învățământ superior. Școala de Studii Doctorale a Academiei Române poate fi IOSUD și poate organiza programe universitare de doctorat”.

Codul studiilor universitare de doctorat fixează, la art. 4, semnificațiile câtorva termeni:

„a) studii universitare de doctorat – ciclul superior de studii universitare a cărui finalitate constă în dezvoltarea resursei umane competente în realizarea cercetării științifice, capabile de inserție pe piața muncii înalt calificate. Ele constau în formarea prin cercetare pentru cercetare-dezvoltare și inovare și constituie o experiență profesională de cercetare, finalizată, după susținerea tezei de doctorat, prin acordarea titlului de doctor;

b) student-doctorand – studentul înmatriculat în programul de studii universitare de doctorat;

c) conducător de doctorat – cadrul didactic sau cercetătorul, cu experiență în domeniul cercetării științifice, care coordonează activitatea studentului-doctorand în urma dobândirii acestui drept în conformitate cu prevederile art. 166 din Legea educației naționale nr. 1/2011;

d) program de studii universitare de doctorat, denumit în continuare programul de doctorat – totalitatea activităților în care este implicat studentul-doctorand, relevante din punctul de vedere al studiilor universitare de doctorat;

e) teză de doctorat – lucrarea științifică originală elaborată de către un student-doctorand în cadrul studiilor universitare de doctorat, condiție legală pentru obținerea titlului de doctor;

Ghid practic

f) instituție organizatoare de studii universitare de doctorat, denumită în continuare IOSUD – instituția care are dreptul de a organiza programe universitare de doctorat;

g) școală doctorală – o structură organizatorică și administrativă constituită în cadrul IOSUD și care oferă sprijinul necesar pentru desfășurarea studiilor de doctorat într-o anumită disciplină sau tematică disciplinară ori interdisciplinară”.

Conform aceluiași documente, în România există două tipuri de doctorate posibile:

„a) doctorat științific, care are ca finalitate producerea de cunoaștere științifică originală, relevantă internațional, pe baza unor metode științifice, organizat numai la forma de învățământ cu frecvență. Doctoratul științific este o condiție pentru cariera profesională în învățământul superior și cercetare;

b) doctorat profesional, în domeniile artelor sau sportului, care are ca finalitate producerea de cunoaștere originală pe baza aplicării metodei științifice și a reflecției sistematice asupra unor creații artistice sau asupra unor performanțe sportive de înalt nivel național și internațional și care poate constitui o bază pentru cariera profesională în învățământul superior și în cercetare în domeniile artelor și sportului”⁵.

În privința programului de studii universitare, acesta „se desfășoară în cadrul unei școli doctorale sub coordonarea unui conducător de doctorat și cuprinde:

a) un program de pregătire bazat pe studii universitare avansate, în cadrul școlii doctorale;

⁵ Art. 158 alin. (6) din Legea educației naționale nr. 1/2011.

1. Înscrierea la doctorat

b) un program individual de cercetare științifică sau creație artistică”⁶. Cât privește durata studiilor universitare de doctorat, aceasta „este, de regulă, de trei ani. În situații speciale, durata programului de studii universitare de doctorat poate fi prelungită cu 1-2 ani, cu aprobarea senatului universitar, la propunerea conducătorului de doctorat și în limita fondurilor disponibile”⁷. „Studiile universitare de doctorat se pot întrerupe din motive temeinice, în condițiile stabilite prin regulamentul instituțional propriu de organizare și desfășurare a studiilor universitare de doctorat. Durata acestor studii se prelungește, în consecință, cu perioadele cumulate ale întreruperilor aprobate.”⁸ Conform art. 160 din aceeași lege, „studiile universitare de doctorat se organizează cu finanțare de la bugetul de stat, în regim cu taxă sau din alte surse legal constituite”⁹.

Limba de desfășurare a doctoratului poate fi limba română, limba minorităților naționale sau o limbă de circulație internațională, „conform contractului de studii doctorale încheiat între IOSUD, conducătorul de doctorat și studentul-doctorand”¹⁰. Legea educației naționale nr. 1/2011 prevede și organizarea studiilor de doctorat în cotutelă, „caz în care studentul-doctorand își desfășoară activitatea sub îndrumarea concomitentă a unui conducător de doctorat din România și a unui conducător de doctorat dintr-o altă țară sau sub îndrumarea concomitentă a doi conducători de

⁶ Art. 159 alin (1) din Legea educației naționale nr. 1/2011.

⁷ Art. 159 alin. (3) din Legea educației naționale nr. 1/2011.

⁸ Art. 159 alin (5) din Legea educației naționale nr. 1/2011.

⁹ Legea educației naționale nr. 1/2011, art. 160, alin. (1).

¹⁰ Legea educației naționale nr. 1/2011, art. 161.

Ghid practic

doctorat din instituții diferite din România, pe baza unui acord scris între instituțiile organizatoare implicate. Doctoratul în cotutelă poate fi organizat și în cazul în care conducătorii de doctorat sunt din aceeași IOSUD, dar au specializări/domenii diferite de studiu sau unul dintre conducătorii de doctorat a atins vârsta pensionării, conform prevederilor din Carta universitară¹¹.

Cu toate că înscrierea la studiile universitare de doctorat în drept nu presupune obligativitatea unui masterat în specializarea respectivă, nimic neîmpiedicându-vă să faceți un doctorat în drept public, de exemplu, dacă ați făcut un masterat în drept privat, teza de doctorat reprezentând o prelungire a unei formări și a unei specializări prealabile care să vă fi adus cunoștințele și cultura juridică generală necesare realizării unei munci de cercetare susținute, este de preferat ca între teză și faza prealabilă a studiilor voastre să existe o strânsă legătură. Conform Legii educației naționale nr. 1/2011, „au dreptul să participe la concursul de admitere la studii universitare de doctorat numai absolvenții cu diplomă de master sau echivalentă acesteia”¹², deci nu există obligativitatea unui masterat sau a unor studii echivalente în specializarea respectivă.

2. Criterii subiective

Din cele consemnate mai sus, se pare că alegerea subiectului nu depinde, în cadrul general impus de

¹¹ Legea educației naționale nr. 1/2011, art. 162, alin. (1).

¹² Art. 163 din Legea educației naționale nr. 1/2011.

1. Înscrierea la doctorat

textele de lege, decât de preferința personală a viitorului student-doctorand pentru un anumit domeniu al cercetării juridice. Cu toate acestea, trebuie să țineți seama de utilitatea practică a tezei de doctorat și de o serie de factori personali atunci când vă decideți pentru un anumit tip de doctorat.

Puteți alege să faceți un doctorat din pasiune, deci preferința personală să fie singurul criteriu de alegere pentru aprofundarea unui subiect precis, care vă ocupă în mod constant gândurile. Alegerea subiectului din pasiune este riscantă, deoarece nu se întâlnesc adesea și alți indivizi care să împărtășească aceeași pasiune intelectuală, fapt ce va conduce cercetarea la ipoteze și concluzii specifice care pot fi cu greu generalizate.

Este drept că alegerea subiectului trebuie făcută în funcție de afinitățile și preocupările intelectuale și sociale ale fiecăruia, dar cel mai adesea alegerea domeniului de cercetare ține nu doar de motive intelectuale, ci și de unele profesionale, de găsirea unui loc de muncă după obținerea titlului de doctor.

Puteți alege să faceți un doctorat pentru a face carieră și a vă îmbogăți. Nimic nu este mai puțin probabil ca ușile unei cariere să vă fie larg deschise numai prin simplul fapt de a avea titlul de doctor. Prima ușă ce vi se poate deschide este aceea a unei cariere universitare, dar, pentru a accede la aceasta, trebuie să treceți un concurs de intrare în sistem, iar locurile rămân mereu limitate, cu atât mai mult cu cât studenții sunt din ce în ce mai puțini. Este deci costisitor în termeni de timp să investiți atâția ani din viață pentru o carieră nesigură. O altă oportunitate ce

Cuprins

Cuvânt-înainte	11
-----------------------------	-----------

Capitolul I

Înscrierea la doctorat.....	13
I. Alegerea specializării	15
1. Criteriile obiective	15
2. Criterii subiective.....	20
II. Alegerea subiectului	22
Alegerea unui bun subiect	27
III. Formalitățile administrative.....	33
IV. Proiectul de cercetare	41
Tipuri de plan.....	45

Capitolul II

Primul an al studiilor universitare de doctorat	50
I. Metodologiile exercițiilor juridice	50
1. Metodologia disertației juridice	51
a. Etapele inițiale: pregătirea.....	52
b. Etapa centrală: redactarea	56
c. Etapa finală: recitirea lucrării (5 minute).....	60
2. Metodologia cazului practic	60
a. Introducere.....	64
b. Corpul lucrării	65
c. Concluzia.....	66
3. Metodologia comentariului de articol	67
a. Etapa pregătitoare presupune, la	
rândul său, trei etape:.....	68
b. Etapa centrală: redactarea	73
4. Metodologia comentariului de jurisprudență....	75

Ghid practic

a. Etapa pregătitoare.....	76
b. Etapa de redactare.....	78
c. Etapa finală: citirea lucrării	82
II. Planificarea timpului în anul I	83
1. Cum să te înscrii și să fii admis la o conferință	83
2. Realizarea unui articol științific în vederea publicării sale într-o revistă de specialitate.....	86
3. Realizarea unui raport de cercetare.....	92

Capitolul III

Anul al doilea al studiilor universitare de doctorat: documentarea juridică și realizarea

fișelor de lectură	96
I. Cum descoperiți documentația?.....	97
1. Documentarea în bibliotecă	97
2. Documentarea pe internet	104
II. Realizarea fișelor de lectură	106
1. Fișa bibliografică	108
2. Fișa-citat	113
3. Fișa-rezumat.....	113
4. Fișa de comentariu.....	117
5. Fișa mixtă.....	119
6. Fișa de reflecție	119

Capitolul IV

Anul al III-lea al studiilor universitare de doctorat

I. Realizarea planului definitiv și supunerea sa spre aprobare.....	120
	121

Cuprins

II. Redactarea tezei de doctorat	128
1. Introducerea	130
2. Corpul lucrării	134
a. Metode de cercetare	135
b. Vocabularul.....	153
3. Concluzia generală a tezei de doctorat	158
4. Bibliografia	161
5. Recitirea tezei de doctorat.....	163
a. Norme de prezentare	163
b. Chestiuni de formă	169
c. Semnele de punctuație.....	170
d. Abrevierile sau prescurtările.....	176
e. Citările și notele de subsol.....	180
 Capitolul V	
Susținerea tezei de doctorat.....	187
I. Pregătirea susținerii	188
II. Susținerea propriu-zisă.....	189
 Bibliografie	192